

Olena KHOMENKO

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Disciplines, Private Higher Education Establishment "European University", 16-B, Academician Vernadsky Boulevard, Kyiv, Ukraine, postal code 03115 (elena83_zt@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3428-7417>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211921935>

Olena MOVCHAN

Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology and Translation, Private Higher Education Establishment "European University", 16-B, Academician Vernadsky Boulevard, Kyiv, Ukraine, postal code 03115 (hov3801@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4274-9817>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59250964700>

To cite this article: Khomenko, O., & Movchan, O. (2025). The russo-ukrainian war as a catalyst for the decolonization of ukrainians: historical-educational dimensions and information-psychological operations. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 18(60). 171–181. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.19> [in English].

THE RUSSO-UKRAINIAN WAR AS A CATALYST FOR THE DECOLONIZATION OF UKRAINIANS: HISTORICAL-EDUCATIONAL DIMENSIONS AND INFORMATION-PSYCHOLOGICAL OPERATIONS

Summary. *The article explores the russo-ukrainian war as a catalyst for ukrainian decolonization, delving into historical, educational, and information-psychological dimensions of the conflict. It addresses a critical gap in understanding the complex processes of national identity formation and resistance against colonial influences, particularly in the context of ongoing Russian aggression.*

The primary objective of the research is to illuminate the current state of scholarly investigation into ukrainian identity, trace the key factors of historical-educational colonial influences, and explore the mechanisms of national self-identification and resistance. The research investigates the long-standing russian colonial impact on ukrainian consciousness, examining how historical, educational, and informational strategies have been used to suppress ukrainian identity.

The methodology employs a multifaceted approach, including principles of historicism, objectivity, and comprehensiveness, alongside historiographical analysis, synthesis, and critique of existing scholarly sources.

The study reveals that decolonization is a complex process requiring self-reflection and critical analysis of historical narratives. Information-psychological operations emerge as a crucial element in contemporary hybrid warfare, with education and cultural preservation identified as essential tools in countering colonial narratives. The research highlights the remarkable resilience of Ukrainian society in resisting propaganda and maintaining national identity.

The findings emphasize that effective decolonization begins with self-decolonization, involving a comprehensive approach of studying authentic history, mastering the native language, developing critical thinking, enhancing media literacy, and recognizing and countering propaganda influences. The ongoing russo-ukrainian war has paradoxically accelerated the process of ukrainian national self-identification, with educational and cultural domains emerging as key battlegrounds for resistance.

The scientific significance of the study lies in its comprehensive analysis of ukrainian decolonization processes, particularly in the context of the 2022 full-scale invasion, providing a critical examination of how russian propaganda and information-psychological operations (IPSOs) have historically and contemporaneously attempted to diminish ukrainian cultural and national identity.

As a conclusion, the article argues that the war has triggered a profound process of national awakening, challenging long-standing colonial narratives and promoting a more nuanced understanding of ukrainian identity. It underscores the importance of continuous efforts in cultural preservation, critical thinking, and

information resilience as fundamental strategies in combating external attempts to undermine national sovereignty and cultural distinctiveness.

The research provides valuable insights into the mechanisms of cultural resistance, demonstrating how a nation can effectively counter propaganda and maintain its unique identity in the face of systematic attempts at cultural erasure. By examining the intricate relationships between history, education, and information warfare, the study offers a comprehensive understanding of the ongoing process of ukrainian decolonization.

Key words: decolonization, identity, escalation, historical fake news, russian propaganda, educational deprivation, IPSO.

Олена ХОМЕНКО

кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», бульв. Академіка Вернадського, 16-В, м. Київ, Україна, індекс 03115(elena83_zt@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3428-7417>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211921935>

Олена МОВЧАН

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», бульв. Академіка Вернадського, 16-В, м. Київ, Україна, індекс 03115(hov3801@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4274-9817>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59250964700>

Бібліографічний опис статті: Хоменко, О. & Мовчан, О. (2025). The russo-ukrainian war as a catalyst for the decolonization of ukrainians: historical-educational dimensions and information-psychological operations. *Українські історичні студії*, 18(60). 171–181. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.19>

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК КАТАЛІЗАТОР ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ: ІСТОРИКО-ОСВІТНІЙ ВИМІР ТА ІПСО

Анотація. Стаття досліджує російсько-українську війну як каталізатор української деколонізації, вивчаючи історичні, освітні та інформаційно-психологічні виміри конфлікту. Розглянуто основні тенденції в розумінні складних процесів формування національної ідентичності та опору колоніальним впливам, особливо в контексті сьогоденної російської агресії.

Основна мета дослідження – висвітлити поточний стан наукового вивчення української ідентичності, простежити ключові чинники історично-освітніх колоніальних впливів та дослідити механізми національної самоідентифікації та опору під час війни.

У статті проаналізовано довготривалий російський колоніальний вплив на українську свідомість, автори аналізують, як історичні, освітні та інформаційні стратегії використовували для придушення української ідентичності.

Методологія статті містить принципи історизму, об'єктивності та всебічності, основні історіографічні методи аналізу, синтезу та дослідження наукових джерел.

У статті автори розкривають основну думку, що деколонізація є складним процесом та вимагає самоідентифікації та критичного аналізу історичних наративів. Інформаційно-психологічні операції постають як вирішальний компонент у сучасній гібридній війні, а питання освіти та збереження національної культури, визначені як основні інструменти. Окрему увагу в дослідженні приділено феномену стійкості українського суспільства в протистоянні інформаційно-пропагандистського впливу під час війни та збереженні власної національної ідентичності. Автори підкреслюють, що ефективна деколонізація починається з самодеколонізації, включно з комплексним підходом: вивчення автентичної історії, утвердження рідної мови в усіх сферах життя, розвиток критичного мислення, підвищення медіаграмотності та розпізнавання й протидія пропагандистським впливам. Російсько-українська війна, яка триває з 2024 року, парадоксально, але пришвидшила процес української національної самоідентифікації і саме освітня та культурна сфери стали ключовими компонентами для опору українців.

Наукова новизна дослідження спрямована на виявлення як історичних, так і сучасних механізмів російської пропаганди та інформаційно-психологічних операцій (ІПСО), особливо в контексті

повномасштабного вторгнення з 2022 року, які систематично використовували для нівелювання української національної та культурної ідентичності. Дослідження сприятиме глибшому розумінню певної трансформації колоніальної спадщини, специфіки інформаційного тиску й можливих стратегій опору в російсько-українській війні.

У висновках підкреслено, що повномасштабна війна стала своєрідним каталізатором процесу національного самоусвідомлення, активізувавши тим самим переосмислення історичних наративів, які були нав'язані колоніальним минулим України та сприяли формуванню усвідомленого розуміння української ідентичності вже сьогодні. Дослідження підкреслює важливість постійних зусиль у збереженні культури, традицій, історії, мови, критичному мисленні та інформаційній стійкості як фундаментальних стратегій у боротьбі з зовнішніми спробами підірвати національний суверенітет та культурну самобутність українців.

Проведене дослідження пропонує концептуально важливі висновки щодо механізмів культурного спротиву, демонструючи потенціал української нації в збереженні власної ідентичності в умовах гібридних впливів і навмисної дезінформації. Через аналіз взаємозалежності історичної пам'яті, освітньої політики та інформаційної війни, стаття окреслює комплексне бачення процесу української деколонізації як динамічного та багатовимірного явища сучасності.

Ключові слова: деколонізація, ідентичність, ескалація, історичні фейки, російська пропаганда, освітня депривація, ІПСО.

Problem statement. With the onset of full-scale invasion, interest in ukrainian history and culture has increased among ukrainians and many global populations, particularly among contemporary youth. Therefore, investigating the issue of ukrainian identity represents a topical subject of current discourse, which constitutes an integral element of the primary causes of the russo-ukrainian war. Researchers endeavor to systematize the fundamental aspects of this inquiry. They delineate historical colonization factors, psychological influences on populations, educational issues that are justified by democratic principles and the Constitution, among other considerations.

Investigating the origins of the Russian empire's colonial influence on ukrainian consciousness and self-identification necessitates a scientifically objective concretization and deeper comprehension, particularly within historical and educational domains. The scientific novelty of the article and the relevance of the designated research theme are conditioned by this aspect and the absence of comprehensive historiographical works on this subject. Consequently, we posit that an urgent requirement during the russo-ukrainian war is to examine and consider historical-educational factors affecting Ukrainian consciousness and their so-called genetic incompetence in the scholarly comprehension of this problem.

Review of recent research and publications. V. Ilnytskyi, V. Starka, and M. Haliv dedicated an article in 2022 to the primary causes of the russo-ukrainian war, focusing on russian propaganda's influence and preparation for armed aggression (Ільницький та ін., 2022, с. 43). In 2023, an equally pertinent article by Svynarenko N. emerged, addressing contemporary russian imperial propaganda and its detrimental impact on present-day ukrainians (Свинаренко, 2023, с. 278–301). I. Todorov analyzed russian propaganda narratives dating back to the Cossack era (Тодоров, 2022). Ye. Solomin conducted a more profound analysis of coloniality's influence on ukrainian consciousness, examining the aspect of soviet-russian propaganda as a means of narrative promotion and intervention in the information space (Соломін, 2024, с. 54–55). Equally significant is Kovalchuk P.'s research on information warfare and Russian myths about Ukraine (Ковальчук, 2023). Khomenko, Marukhovska-Kartunova, and Tishko. comprehensively analyzed the issue of historical fact and event falsification in ukraine's history by russian propaganda (Хоменко та ін., 2023). Additionally, noteworthy is the research by Zelenyi V., Shyshkin I., and Drohomiretska L. on the russo-ukrainian war in historical discourse (Зелений та ін., 2023). Works by Levchenko O. P. and Hryttsiv, N. M. are dedicated to linguistic influence on the colonization and decolonization process: linguistics and propaganda for ukrainians (Левченко та ін. 2023).

The phenomenon of information warfare has attracted numerous researchers. Among them are M. Libicki, O. Moroz, H. Pocheptsov, P. Shevchuk, and L. Leontieva (Libicki, 2007;

Мороз, 2020; Почепцов, 2015; Шевчук, 2014; Леонтьева, 1997), who studied both historical aspects of information conflict emergence and their contemporary forms, categorizing varieties and consequences. The interconnection between information warfare and mass consciousness was investigated by I. Yuzova, O. Dzoban, Ya. Derkachenko, O. Komarchuk, M. Slukhai and D. Prysiazhniuk (Юзова, 2020; Дзобань, 2014; Деркаченко, 2016; Стецюк, 2018; Комарчук, 2016; Слухай 2018; Присяжнюк, 2011), among others.

It is worth noting that in Russia, the study of information warfare methods commenced in the 1990s, whereas in Ukraine, intensive research on information warfare problematic began only in 2013. H. Pocheptsov and M. Kitsy are considered the most distinguished experts in this field. For over 30 years, Russia has been working to refine information warfare conduct and IPSO (Information Psychological Operation) dissemination, which constitutes a significant negative factor in combating Russian propaganda today (Почепцов, 2015; Кіца, 2017, с. 28–32).

The research objective is to illuminate the current state of scholarly investigation of the topic, trace pertinent issues, and their substantive content within existing historiography.

It is noteworthy that the current issue of Ukrainian decolonization in the historical-educational process has returned to its study and reinterpretation, most notably capturing the interest of contemporary scholars during the full-scale invasion of 2022, particularly during the period of information warfare.

Presentation of the main material. All former colonial countries are often the scene of a discourse of unconscious identity in their future, which has deep historical roots, consciously shaped by the aggressor state over many centuries. Ukraine is no exception. Russia's imperial ambitions aimed to expand its territories, including those of contemporary Ukraine. Destruction or devaluation of everything Ukrainian represents the primary methods and mechanisms that Russian propaganda had long prepared and implemented in the process of manipulating historical facts, falsifying evidence, and altering interpretations of historical events concerning Ukrainian history. Propaganda in Russian media suggesting that Ukrainians and Russians constitute a single "brotherly" people has become deeply entrenched in the consciousness of a significant portion of the Russian population, laying the groundwork for future conflicts and providing the Russian leadership with a pretext to employ the concept of "unity" between the two states (Ukraine with diminished rights, as the "younger brother", to a part of the "Russian world") (Хоменко та ін., 2023, с. 1138).

Although it is worth noting that the unequal population quantitative characteristics between Ukraine and Russia did not provide opportunities to defeat the empire. However, the genetic code of the Ukrainian nation undoubtedly contains the concepts of freedom and will, as demonstrated by historical events dating back to the XVI century. The history of struggle for independence and self-determination, encompassing periods of both victories and defeats, has shaped our national consciousness and capacity for resistance. In the contemporary realities of the Russo-Ukrainian war, alongside the volitional desire and Ukrainian forces, significant importance is attributed to the assistance provided by Ukraine's partners in preserving the democratic civilized world.

Overall, the Russo-Ukrainian war has deep historical, political, and social roots. A conscious analysis of the Russo-Ukrainian war problem must consider the complex interaction of various factors, including historical preconditions, political events, social processes, and cultural differences between Ukrainians and Russians. To continue the initiated process of acknowledging Ukrainian belonging, it is necessary to commence with decolonization of self (self-decolonization) and historical memory from Russian propaganda. Objective research, study, analysis, and comprehension of one's authentic history, culture, traditions, and mentality will facilitate this process.

Political instability in Ukraine, economic problems, corruption, social fragmentation – all these factors do not favor national unity and identity recognition. Primarily, attempts to resolve social fragmentation issues (ethnic, linguistic-regional conflicts, internal discrepancies) will help in national unification and increasing national identification.

It is also worth noting that the active participation of a nationally motivated society in Ukraine (volunteer movement, support and faith in the Armed Forces, local reform development)

demonstrates a high level of self-organization and social responsibility of ukrainians, which since 2022 has helped mobilize their forces and obtain support and assistance from the international community.

Some foreign scholars note the growth of ukraine's international image after February 24, 2022. According to the "soft power" concept author, J. Nye, through informal attire and constant communication with Western media and parliaments, President V. Zelenskyy managed to present Ukraine as an attractive and heroic country. The result was not only Western sympathy but also substantial increases in military equipment supplies necessary for Ukraine (Мателешко, 2023, с. 358).

However, contemporary realities in the russo-ukrainian war remain complex. Currently, information-psychological operations (hereinafter – IPSO) are no less relevant an issue and problem in war. Modern wars are conducted not only on the battlefield but also in the information space. Alongside military force application, conflict parties actively utilize disinformation, fakes, and information-psychological operations, so-called IPSO, to achieve their objectives. Information attacks aimed at undermining the ukrainian society's morale seek to create an atmosphere of hopelessness, despair, and panic. Their primary task is to undermine trust in the country's leadership, its international partners, and the Armed Forces of Ukraine, as well as sow doubts about their ability to effectively resist the aggressor. Recently, increasingly more content appearing on various social platforms significantly influences public opinion. These messages are designed to evoke strong emotional responses in readers and shape specific societal moods [Соболева, 2023, с. 67–69].

Information-psychological operations are most actively studied by the contemporary information space. IPSO (a somewhat modified translation of Psychological Operations, PSYOPS) is currently considered coordinated activity in the communicative space to influence societal attitudes and consciousness. Concepts such as "psychological operation" and "military information operation" are also actively used to denote this term. IPSO represents specific planned actions through which disinformation and influence on a particular group's opinion are executed. Today, this term is actively used in the context of the russo-ukrainian war, as it can be equated to a type of information weapon used by russian authorities to propagate their narratives and manipulate ukrainian consciousness, especially in occupied territories. The primary elements of IPSO can be identified as fakes, propaganda, disinformation, exaggeration or diminishment of certain information, and bot cyberattacks (Шульська та ін., 2023, с. 268–274).

Information and psychological operations, as understood by the higher leadership of the russian, represent a mechanism of influence recognized at the state level in strategic documents. Retrospective evaluation of the events of 2014 suggests that the russian's active buildup of information warfare capabilities during peacetime and the prioritization of perceived threats constitute the foundation for its persistent implementation of information and psychological operations. These operations engage the entire state apparatus, including the top political and military leadership. This is evidenced by the identification in russian doctrine of the primary organizational elements of the information security system. Dissemination of disinformation, particularly through the state's highest officials, is a strategic concept supported by all necessary russian budgetary resources (Гай, 2018, с. 270–286).

Russian actively employs psychological influence tools to demoralize populations, instill despair and defeatism that undermine belief in victory, and extensively uses disinformation and propaganda to sow chaos and erode trust in information sources. Since february 2024, russian mass media and political figures have launched an aggressive campaign to spread fakes and disinformation.

Their objectives are to justify aggression, discredit Ukraine on the international stage, and undermine the morale of the ukrainian people.

Ukraine's strategy to counter disinformation, recognizing the threats posed by russian's information warfare, involves a series of measures aimed at combating fakes and information-

psychological operations (IPSO). Significant roles in this effort are played by the Center for Countering Disinformation under the National Security and Defense Council of Ukraine, the Ministry of Culture and Information Policy, and various non-governmental organizations, such as StopFake and InformNapalm. These entities systematically monitor russian disinformation, promptly debunk fakes, and widely disseminate truthful information. Additionally, Ukraine has launched educational programs to enhance media literacy, particularly among the youth. Ukrainian media and civic activists regularly highlight cases of russian disinformation campaigns, contributing to the ongoing process of ukraine's decolonization, particularly from russian influence, which requires daily support and development.

However, the impact of fakes and IPSO on the civilian population remains significant despite counter-disinformation efforts. In the temporarily occupied territories of Donbas and Crimea, where access to ukrainian media is limited and russian propaganda dominates, many residents have fallen victim to disinformation (Хоменко, 2023, с. 39).

This has led to the spread of pro-russian sentiments, distrust toward ukrainian authorities, and societal polarization. In other regions of Ukraine, despite a surge in patriotism following the invasion, there is also evidence of war fatigue and mistrust of official information sources. Such conditions may be exploited by russian to disseminate new fakes and destabilize the socio-political situation within the country. Moreover, prolonged information warfare exerts psychological pressure on ukrainian society, provoking anxiety, disillusionment, war fatigue, and apathy. It is important to note that IPSO affect not only the general public mood but also specific societal spheres, including education.

Historically, russian empire has employed similar strategies in its colonization of Ukraine, particularly in education, as exemplified by the Ems Decree and the Valuev Circular, the exile of ukrainian intellectuals, persecution of scholars, and bans on ukrainian-language schools and textbooks. These measures, which were crucial in shaping and preserving historical memory, constituted a significant part of the colonization process by the then russian empire.

The russian's methods remain unchanged in the contemporary war, particularly in promoting propaganda narratives such as a "single language", or advocating indifference to linguistic differences ("What does it matter what language one speaks?"), extolling the so-called "great russian literature" as a universal cultural asset, while disparaging ukrainian literature as limited to rural life and inferior in quality. Consequently, ukraine's counteraction to russian cultural, linguistic, and educational fakes requires substantial transformations and reevaluation of its educational and cultural processes, posing additional challenges to countering disinformation and IPSO.

Reevaluating ukraine's educational and cultural processes involves not only uncovering little-known historical chapters but also documenting, reconstructing, preserving, and disseminating intangible cultural heritage. Entire programs, podcasts, projects, and online archives have emerged. A trend among contemporary youth is a growing interest in reconstructing ukraine's material and intangible culture. This interest manifests in festivals, fairs, and corporate events featuring specialists who help revive ethnic dances, songs, and traditions. These trends in ethnic motifs also extend to cinema, music, literature, and education. This is part of the decolonization process ukrainians are undergoing, spurred by the russian-ukrainian war but yielding tangible positive outcomes.

Contemporary research highlights that education today is increasingly reliant on information technologies, presenting both advantages and challenges that must be addressed when developing information security strategies (Khrapaty et al., 2023).

The educational and cultural spheres of the 21st century are particularly vulnerable to information attacks, given their pivotal role in shaping the worldview of younger generations. Hostile IPSO can undermine trust in the national education system, distort historical facts, and promote anti-ukrainian narratives through educational materials and platforms. Conversely, education can serve as a powerful tool to counter disinformation. Introducing courses on media literacy, critical thinking, and information hygiene into curricula strengthens youth resilience to

manipulative influences. Remote learning, prevalent during wartime, offers new opportunities for swift responses to informational threats and for updating educational content in line with global trends (Руденко та ін., 2023, с. 59–71).

While embracing modern educational trends, it is crucial to consider the risks associated with the digitalization of education. Online platforms may become targets for cyberattacks and disinformation dissemination. Protecting educational resources and training educators to identify and counter IPSO, who in turn will teach students, has become a critical task for the entire education sector.

Thus, integrating educational policies and information security strategies is essential for effectively countering hostile information and psychological operations in the long term. This requires a comprehensive approach that accounts for both the benefits and challenges of education in wartime and aims to build an information-resilient society (Красноступ, 2024).

Media security experts Maria Yaremchuk and Alla Megel published a guide in 2022, “Hostile IPSO: How to Identify and Counteract”, detailing information-psychological special operations and their impact on ukrainian society. The guide provides specific examples of IPSO implemented in ukraine’s information space and offers methods for detecting and countering informational manipulations (Мегель, Яремчук, 2022).

One notable example of an IPO is the narrative that “Ukrainian is a dialect of Russian”. This narrative, a staple of russian propaganda, asserts that ukrainian is either artificially created or merely a dialect of RF. It is propagated through social media videos, propagandists’ speeches on russian television, and widespread comments in the information space. Various international organizations and media outlets actively counter disinformation and monitor russian propaganda. Leading global media, such as The New York Times and the BBC, regularly highlight the dissemination of disinformation by the russian and conduct systematic monitoring of russian propaganda.

Conclusions. The russian-ukrainian war exemplifies the crucial role of fakes and IPSO in modern conflicts. The informational component is an integral part of the hybrid warfare russia has waged against Ukraine long before the onset of hostilities in 2014 and the full-scale invasion in 2024. Despite efforts by Ukraine and the international community to counter disinformation, russia’s propaganda machinery continues to disseminate fakes and falsehoods actively.

The experience gained from this information war underscores the urgent need to enhance public media literacy as part of ukraine’s decolonization process. Critical thinking, the ability to verify information from various sources, and resilience against manipulative narratives must become integral to the educational process both in Ukraine and internationally. Only by strengthening societal resilience to disinformation can such hybrid threats be effectively countered. Despite all challenges, Ukraine demonstrates resilience and an ability to counter russian propaganda effectively. The experience of this war is invaluable for developing best practices to counter future disinformation campaigns. Success in this information battle is crucial for protecting democratic values, freedom of speech, and the right to truthful information on a global scale.

It is paramount to understand that every decolonization must begin with self-decolonization, which involves studying one’s history, mastering one’s native language, understanding and analyzing the political, educational, and cultural processes of one’s country, recognizing the influence of propaganda on human consciousness, and critically and objectively analyzing any information. This is essential for transitioning from the status of an educationally incompetent nation to a decolonized, democratic, intellectually progressive, and competent one. Today in 2025, when the war is still ongoing, studying little-known chapters of Ukrainian history, advancing media literacy, and supporting the process of ukrainian decolonization in education, culture, and psychology represent a significant contribution and practically a “second front” for the Armed Forces of Ukraine, as well as a powerful tool in resisting the russo-ukrainian war and IPSO.

The formation of ukrainian identity in the context of decolonization shows that this process is multidimensional, including political, cultural, linguistic and mental aspects. Scholarly discussions

in recent years contribute to the rethinking of the imperial legacy and the establishment of new, more authentic narratives that meet the contemporary challenges of ukrainian society.

Prospects for further research. Further research should focus on the study of local practices, interdisciplinary analysis of cultural memory, and the integration of ukrainian historiography into global scholarly discourses of decolonization.

Bibliography

- Khrapatyi S., Levchenko A., Venhrynovych, A., Ponomarenko, N.&Shyian, O.,** (2023). Education in the conditions of war: advantages and disadvantages. *Multidisciplinary Science Journal*. <https://malque.pub/ojs/index.php/msj/article/view/1172>
- Libicki, M.** (2007). *Conquest in cyberspace. National security and information warfare*, Cambridge. 207 p.
- Гай, М.** (2018). ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ РФ ЩОДО ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНИХ ДІЙ В УКРАЇНІ ЯК СИСТЕМНА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця: монографія. Київ: НА СБ України. С. 270–286.
- Деркаченко, Я. А.** (2016). Соціальні мережі, як середовище для технологій маніпулятивного впливу. *Сучасний захист інформації*. № 1. С. 51–59.
- Дзьобань, О. П.** (2014). Маніпулятивний характер інформаційного середовища сучасного суспільства. *Інформація і право*. № 3(12). С. 3–12.
- Зелений, В., Шишкін, І., & Дрогомирецька, Л.** (2024). РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС. *Вісник науки та освіти*, (1 (19)). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)-1471-1495](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-1471-1495) (дата звернення 13.06.2025)
- Ільницький, В, Старка, В. & Галів М.** (2022). Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. Число 5. С. 43–55. DOI: doi.org/10.15407/uhj2022.05.043 (дата звернення 01.05.2025)
- Кіца, М.** (2017). Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Журналістські науки. С. 28–32.
- Ковальчук, П. Ю.** (2023). ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ТА РОСІЙСЬКІ МІФИ ПРО УКРАЇНУ. In *The 12th International scientific and practical conference “Modern research in world science” (February 26–28, 2023) SPC “Sci-conf.com.ua”, Lviv, Ukraine. 2023. 1161 p.* (P. 652) URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-26-28.02.2023.pdf> (дата звернення 05.05.2025).
- Комарчук, О.** (2016). Маніпулятивні технології російських ЗМІ в рамках сучасної гібридної війни. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. № 2. С. 60–66. 24.
- Красноступ, Г.,** (2024). «Інтеграція медіаграмотності в освітній процес – стратегія інформаційної безпеки України». *Мультимедійна платформа іномовлення України*. URL: <https://kanal.dim.tv/integracziya-mediagramotnosti-v-osvitnij-proczes-strategiya-informacizijnoyi-bezpeky-ukrayiny/> (дата звернення 28.04.2025)
- Левченко, О. П., Гриців, Н. М.** (2023). ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ТА ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ РОСІЙСЬКОГО ВОЄННОГО НАРАТИВУ: ПРОПАГАНДА VS ЛІНГВІСТИКА. *Нова філологія*, (90), 54–63. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-90-8> (дата звернення 01.06.2025).
- Леонтьєва, Л. Є.** (1997). Історія використання психологічних операцій Німеччиною і Радянським Союзом в роки Другої світової війни (1941–1945 pp.): Дисертація кандидата військових наук, м. Львів: ДУ «Львівська політехніка».
- Мателешко, Ю.** (2023). «М'ЯКА СИЛА» УКРАЇНИ: НАПРЯМИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ (2008–2022). *Сторінки історії*, (57). <https://doi.org/10.20535/2307-5244.57.2023.294448> (дата звернення 08.07.2025)
- Мегель, А., Яремчук, М.** (2022). Ворожі ІПСО. Як визначити та протистояти. Київ. 98 с. (Електронне видання). <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/04/IPSO-Textbook.pdf> (дата звернення 16.03.2025).
- Мороз, О.** (2020). Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. Київ: Yakaboo Publishing. 288 с.
- Почепцов, Г.** (2017). Від покеру до гібридних війн. Нові комунікативні технології ХХІ століття. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 260 с.

- Почепцов, Г.** (2015). Сучасні інформаційні війни. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 498 с.
- Присяжнюк, Д. М.** (2011). Аналіз технологій маніпулювання масовою свідомістю в ЗМІ. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. Вип. 26. С. 96–99.
- Руденко, Ю. О., Друшляк М. Г., Шамо́ня В. Г., Острога М. М. & Семеніхіна О. В.** (2023). РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПРОТИСТОЯТИ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВПЛИВАМ. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Том 94. № 2. С. 54–71.
- Свинаренко, Н. О.** (2023). Сучасна російська імперська пропаганда : згубний вплив для сьогодення українців // *Development trends in social science in the era of digitalization: Scientific monograph*. – Riga, Latvia : «Baltija Publishing», P. 278–301. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29217> (дата звернення 02.02.2025).
- Слухай, Н. В.** (2018). Лінгвістичні маркери світоглядної маски суб'єкта масмедійної інтеракції. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця: *монографія*. Київ: НА СБ України. С. 355–401.
- Соболєва С. М.** (2023). «ЦІННОСТІ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ», Науковий семінар Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Інформаційне протистояння в умовах російсько-української війни»: статті та тези доповідей, 30 листопада 2023 року. Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, С. 67–69
- Соломін, Є.** (2024). Радянсько-російська пропаганда як засіб просування наративів та способів втручання в інформаційний простір: регіональний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. Випуск 54–55. С. 104–115. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12152> (дата звернення 12.05.2025)
- Стецюк, С.** (2018). Маніпулятивні технології під час гібридної війни в Україні та їх вплив на громадську думку. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. Вип. 43. С. 153–161.
- Тодоров, І.** (2022). «Наративи російської пропаганди. Місце козацького чинника». https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/3770/16_%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1 (дата звернення 31.03.2025)
- Хоменко, О., Маруховська-Картунова О., & Тішко Л.** (2023). АНАЛІЗ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ ІСТОРИЧНИХ ФАКТІВ ТА ПОДІЙ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ РОСІЙСЬКОЮ ПРОПАГАНДОЮ. *Вісник науки та освіти*, (10 (16)). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-1138-1156](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-1138-1156) (дата звернення 02.04.2025)
- Хоменко, О. О.** (2023). СПРОТИВ НАУКОВЦІВ У ПИТАННІ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ РОСІЙСЬКОЮ ПРОПАГАНДОЮ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ. Publishing House “Baltija Publishing” (International scientific conference, December 6–7). P. 38–41. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-376-7-10> (дата звернення 03.05.2025)
- Шевчук, П.** (2014). Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти. *Науковий вісник «Демократичне самоврядування»*. Вип. 13. С. 1–11.
- Шульська, Н. М., Букіна, Н. В., Адамчук, Н. В.** (2023). ТИПОЛОГІЧНІ МАРКЕРИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ (ІПСО) В УМОВАХ ВІЙНИ В МЕДІА. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика»*. Том 34 (73). № 1. Частина 2. С. 268–274.
- Юзова, І. Ю.** (2020). Аналіз організації та ведення інформаційно-психологічних операцій при веденні гібридної війни: збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. № 2. С. 40–44.

References

- Khrapatyi S., Levchenko A., Venhrynovych, A., Ponomarenko, N. & Shyian, O.,** (2023). Education in the conditions of war: advantages and disadvantages. *Multidisciplinary Science Journal*. Retrieved from: <https://malque.pub/ojs/index.php/msj/article/view/1172>. [in English].
- Libicki, M.** (2007). *Conquest in cyberspace. National security and information warfare*, Cambridge, 207. [in English].
- Hai, M.** (2018). Informatsiino-psykholohichni operatsii RF shchodo destabilizatsiinykh dii v Ukraini yak systemna realizatsiia derzhavnoi polityky [Information and psychological operations of the RF aimed at destabilizing actions in Ukraine as a systemic implementation of state policy]. *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia: monohrafiia*. Kyiv: NA SB Ukrainy, 270–286. [in Ukrainian].

- Derkachenko, Ya.A.** (2016). Sotsialni merezhi, yak seredovysheche dlia tekhnolohii manipulyativnoho vplyvu [Social media as an environment for manipulative influence technologies]. *Suchasnyi zakhyst informatsii*, No. 1, 51–59. [in Ukrainian].
- Dzioban, O. P.** (2014). Manipuliatyvnyi kharakter informatsiinoho seredovyscha suchasnoho suspilstva [The manipulative character of the contemporary information environment]. *Informatsiia i pravo*, No. 3(12), 3–12. [in Ukrainian].
- Zelenyi, V., Shyshkin, I., & Drohomiretska, L.** (2024). Rosiisko-ukrainska viina: istorychnyi dyskurs [The russian-ukrainian war: a historical discourse]. *Visnyk nauky ta osvity*, (1 (19)). [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)-1471-1495](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-1471-1495) [in Ukrainian].
- Ilytskyi, V., Starka, V., & Haliv, M.** (2022). Rosiiska propaganda yak element pidhotovky do zbroinoi ahresii proty Ukrainy [Russian propaganda as an element of preparation for armed aggression against Ukraine]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, No. 5, 43–55. <https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043> [in Ukrainian].
- Kitsa, M.** (2017). Osoblyvosti ta metody vyiavlennia feikovoï informatsii v ukrainskykh ZMI. [Peculiarities and methods of detecting fake information in ukrainian mass media]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". Serii: Zhurnalistyky nauky*, 28–32. [in Ukrainian].
- Kovalchuk, P. Yu.** (2023). Informatsiini viiny ta rosiiski myfy pro Ukrainu. [Information wars and russian myths about Ukraine]. In *The 12th International scientific and practical conference "Modern research in world science" (February 26–28, 2023)*, SPC "Sci-conf.com.ua," Lviv, Ukraine, 652. Retrieved from: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-26-28.02.2023.pdf> [in Ukrainian].
- Komarchuk, O.** (2016). Manipuliatyvni tekhnolohii rosiiskyykh ZMI v ramkakh suchasnoi hibrydnoi viiny. [Manipulative technologies of russian mass media within the framework of modern hybrid warfare]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Mizhnarodni vidnosyny*, No. 2, 60–66. [in Ukrainian].
- Krasnostup, H.** (2024). Intehratsiia mediagramotnosti v osvittii protses - stratehiia informatsiinoi bezpeky Ukrainy. [Integrating media literacy into the educational process as a strategy for ukraine's information security]. *Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy*. Retrieved from: <https://kanalidim.tv/integracziy-mediagramotnosti-v-osvitnij-proczes-strategiya-informacziynoyi-bezpeky-ukrayiny/> [in Ukrainian].
- Levchenko, O. P., & Hrytsiv, N. M.** (2023). Intertekstualnist ta interdyskursyvny rosiiskoho voiennoho naratyvu: propaganda vs linhvistyka. [Intertextuality and interdiscursivity of the russian war narrative: propaganda vs linguistics] *Nova filolohiia*, (90), 54–63. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-90-8> [in Ukrainian].
- Leontieva, L. Ye.** (1997). Istoriiia vykorystannia psykholohichnykh operatsii Nimechchynoiu i Radianskym Soiuzom v roky Druhoi svitovoi viiny (1941–1945 rr.) [The history of psychological operations used by Germany and the Soviet Union during World War II (1941–1945)]. Dysertatsiia kandidata voiennoy kh nauk. Lviv: DU "Lvivska politehnika." [in Ukrainian].
- Mateleshko, Yu.** (2023). "M'iaka syla" Ukrainy: napriamy, osoblyvostitaprobemydoslidzhen (2008–2022). [Ukraine's "Soft power": directions, characteristics, and research challenges (2008–2022)]. *Storinky istorii*, (57). <https://doi.org/10.20535/2307-5244.57.2023.294448> [in Ukrainian].
- Mehel, A., & Yaremchuk, M.** (2022). Vorozhi IPSO. Yak vyznachyty ta protystoiaty. [Hostile information and psychological operations (IPSO): how to identify and counter them]. Kyiv. (Elektronne vydannia), 98. Retrieved from: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/04/IPSO-Textbook.pdf> [in Ukrainian].
- Moroz, O.** (2020). Natsiia ovochiv? Yak informatsiia zminiue myslennia i povedinku ukraintsiv. [A nation of vegetables? How information shapes the thinking and behavior of Ukrainians]. Kyiv: Yakaboo Publishing, 288. [in Ukrainian].
- Pochepstov, H.** (2017). Vid pokemoniv do hibrydnykh viin. Novi komunikatyvni tekhnolohii XXI stolittia. [From pokémon's to hybrid wars. New communication technologies of the 21st Century]. Kyiv: Vydavnychiy dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 260, 498. [in Ukrainian].
- Pochepstov, H.** (2015). Suchasni informatsiini viiny. [Modern information wars]. Kyiv: Vydavnychiy dim "Kyievo-Mohylianska akademiia". [in Ukrainian].
- Prisiazhniuk, D. M.** (2011). Analiz tekhnolohii manipuliuvannia masovoiu svidomistiu v ZMI. [Analysis of mass consciousness manipulation technologies in the media]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*, Iss. 26, 96–99. [in Ukrainian].

- Rudenko, Yu. O., Drushliak, M. H., Shamonina, V. H., Ostroha, M. M., & Semenikhina, O. V. (2023).** Rozvytok zdibnosti studentskoi molodi protystoiaty informatsiinym vplyvam. [Developing students' ability to resist information influence]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, Vol. 94, No. 2, 54–71. [in Ukrainian].
- Svynarenko, N. O. (2023).** Suchasna rosiiska imperiiska propaganda: zhubnyi vplyv dlia siogodennia ukraintsiiv. [Contemporary russian imperial propaganda: a detrimental impact on modern ukrainians]. // In Development trends in social science in the era of digitalization: *Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 278–301. From <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29217> [in Latvian].
- Slukhai, N. V. (2018).** Linhvistychni markery svitohliadnoi masky subiekta masmediinoi interaktsii. Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia [Linguistic markers of the worldview mask of the mass media interaction subject. Strategic communications in the context of hybrid warfare: a perspective from volunteer to scholar]: *monohrafiia*. Kyiv: NA SB Ukrainy, 355–401. [in Ukrainian].
- Sobolieva, S. M. (2023).** "Tsinnosti ta tsinnisni oriientsatsii ukrainskoho suspilstva v umovakh viiny". [Values and value orientations of ukrainian society in wartime]. In *Naukovyi seminar Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl imeni Ivana Kozheduba "Informatsiine protyborstvo v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny": statii ta tezy dopovidei, 30 lystopada 2023 roku*. Kharkiv: KhNUPS im. I. Kozheduba. [in Ukrainian].
- Solomin, Ye. (2024).** Radiansko-rosiiska propaganda yak zasib prosuvannia naratyviv ta sposib vtruchannia v informatsiinyi prostir: rehionalnyi aspekt. [Soviet-russian propaganda as a means of promoting narratives and a method of interference in the information space: a regional aspect]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Zhurnalistyka*, Issue 54–55, 104–115. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12152> [in Ukrainian].
- Stetsiuk, S. (2018).** Manipuliatyvnii tekhnologii pid chas hibrydnoi viiny v Ukraini ta yikh vplyv na hromadsku dumku. [Manipulative technologies during the hybrid war in Ukraine and their impact on public opinion]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Zhurnalistyka*, Iss. 43, 153–161. [in Ukrainian].
- Todorov, I. (2022).** "Naratyvy rosiiskoi propagandy. Mistse kozatskoho chynnyka". [Narratives of russian propaganda: the role of the cossack factor]. Retrieved from: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/3770/16_%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1. [in Ukrainian].
- Khomenko, O., Marukhovska-Kartunova, O., & Tishko, L. (2023).** Analiz falsyfikatsii istorichnykh faktiv ta podii v istorii Ukrainy rosiiskoiu propahandoiu. [Analysis of the falsification of historical facts and events in ukrainian history by russian propaganda]. *Visnyk nauky ta osvity*, (10 (16)). [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-1138-1156](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-1138-1156) [in Ukrainian].
- Khomenko, O. O. (2023).** Sprotyv naukovtsiv u pytanni falsyfikatsii istorii Ukrainy rosiiskoiu propahandoiu v konteksti informatsiinoi viiny [The opposition of scientists on the issue of falsification of the history of Ukraine by Russian propaganda in the context of information warfare]. *Publishing House "Baltija Publishing" (International scientific conference, December 6-7)*, 34–41. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-376-7-10>. [in Ukrainian].
- Shevchuk, P. (2014).** Informatsiino-psykholohichna viina Rosii proty Ukrainy: yak yii protydiaty. [Russia's information and psychological war against Ukraine: how to counter it]. *Naukovyi visnyk "Demokratychni samovriaduvannia"*, Iss. 13, 1–11. [in Ukrainian].
- Shulska, N. M., Bukina, N. V., & Adamchuk, N. V. (2023).** Typolohichni markery informatsiino-psykholohichnykh operatsii (IPSO) v umovakh viiny v media. [Typological markers of information and psychological operations (IPSO) in wartime media]. *Naukovyi zhurnal "Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka"*, Vol. 34 (73), No. 1, Part 2, 268–274. [in Ukrainian].
- Yuzova, I. Yu. (2020).** Analiz orhanizatsii ta vedennia informatsiino-psykholohichnykh operatsii pry vedenni hibrydnoi viiny. [Analysis of the organization and conduct of information and psychological operations in hybrid warfare]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl*, No. 2. 40–44. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 15.07.2025

Дата прийняття статті: 25.08.2025

Опубліковано: 14.10.2025